

BUITEN

28^E JAARGANG N^O. 13

ZATERDAG 31 MAART 1934

HARE MAJESTEIT DE KONINGIN-MOEDER †
(BIJ HET ARTIKEL: „EEN HERINNERING AAN DE GELIEFDE VORSTIN DIE HEENGING”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

EEN HERINNERING AAN DE GELIEFDE VORSTIN DIE HEENGING (GEÏLL.) DOOR MARIE C. VAN ZEGGELEN	BLZ. 145. 146
PASCHEN EN PAASCHGEBRUIKEN IN DRENTHE, DOOR J. H. BERGMANS-BEINS	BLZ. 140—147
PAASCHGEBRUIKEN IN DUITSCHLAND, DOOR R. B. INDRUKKEN UIT HET HEILIGE LAND VAN DEN ISLAM (GEÏLL.) DOOR D. VAN DER MEULEN (II)	BLZ. 147
EENJARIGE ZAADBLOEMEN VOOR DEN LIEFHEBBERS-TUIN (GEÏLL.) DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 148—150
TUSCHEN TWEE RIVIEREN (GEÏLL.), DOOR DE OVER-BETUWE, DOOR L. SPRUIT	BLZ. 150—151
PRÆLUDIUM (GEÏLL.) DOOR F. KOSTER	BLZ. 152—155
DE GELOOVIGEN, DOOR W.	BLZ. 155—156
	BLZ. 156

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

EEN HERINNERING AAN DE GELIEFDE VORSTIN DIE HEENGING

DOOR MARIE C. VAN ZEGGELEN

IN 1929 werd er op het landgoed Over-Holland aan de Vecht een historisch landspel opgevoerd, waaraan vele Vechtbewoners en bijna de geheele elite van Utrecht deelnamen. De feestelijkheid ging uit van het Minahassa-Comité. Het Genootschap „Utrechts Landschap”, eigenaar van Over-Holland, was de gastheer. Na het historisch spel zou een fancyfair plaats hebben ten bate van het Minahassa-Comité — maar de groote attractie van dien dag was wel de komst van een hooge gast: Koningin Emma. ☼ Eenige dagen van te voren was men druk in de weer met de voorbereidingen, w.o. natuurlijk de repetitie van het landspel een groote plaats innam en aan de repetitie was een nevenrepetitie verbonden: de ontvangst van Hare Majesteit. Er moest precies worden vastgesteld waar H. M. uit de auto zou uitstappen, wie H. M. begeleiden zou tot de kleine tribune, die voor haar en haar gevolg was opgericht, wanneer het Wilhelmus zou weerklinken, hoe de jonge meisjes ter ontvangst zouden opgesteld worden, hoe het rijtje kinderen, dat het kleine meisje met bloemen omringde, het best zou staan en last not last, hoe dat kleine meisje zelf haar bouquet de Koninklijke tribune zou opdragen en deze H. M. zou aanbieden! Dat alles kon niet geschieden zonder dat er een „Koningin-Moeder” was, n.l. iemand die de rol gedurende de repetitie zou vervullen, en hoewel ik ook meedeed aan het historisch landspel, kon ik toch het best van allen, gezien mijn rol, daaruit gemist worden. Zoo werd ik gekozen dien middag voor H. M. te spelen. Het bleek nog zoo gemakkelijk niet te zijn, iets te „repeteeren” dat werkelijk gebeuren ging. Een der commissieleden, die de eer zou hebben H. M. rond te leiden en ondergeteekende kwamen menigmaal iets te vroeg aan op de plek waar het Wilhelmus moest weerklinken, het voorstellen aan H. M. van de Commissieleden, het betreden van de tribune, dit alles moest eenige keeren herhaald worden, wilde men weten hoeveel tijd dit voorspel precies innam, doch de meeste zorg vereischte de groep kinderen, die de Koningin bloemen zou aanbieden. ☼ Meermalen had ik het lieve spontane van Koningin Emma van nabij waargenomen en in mijn rol knikte ik dan ook de kinderen toe, stak mijn hand uit naar het bloemenmeisje, dat zich een beetje verlegen terugtrok. „Wees maar niet verlegen”, zei ik zachtjes, „dat doet de Koningin-Moeder zeker overmorgen”. Het kind keek een beetje ongeloovig en de andere kinderen lachten. Toen eindelijk dit alles er goed in zat, werd het landspel gerepeteerd, waarnaar het gefingeerd gevolg en

ik vol belangstelling keken, het gemakkelijkste deel, naar ik meende, van mijn rol, omdat dit toch alleen slechts aandacht vertolkte. ☼ Maar hoe anders was de werkelijkheid twee dagen daarna, toen daar waarlijk de auto het hek binnereed, de ontvangst-commissie H. M. de breede rijlaan inleidde, toen daar de tonen van het Wilhelmus weerklonken en de lieve kleine figuur met het neigende zilverhoofd te midden van ons allen stond! Hoe anders toen de jonge meisjes in hun wijde 17e eeuwse rokken voor haar negen en de kinderen de tribune naderden. Ik denk dat het kleintje met de bouquet geen oogenblik vrees meer kende, toen de lieve grijze dame haar naar zich toe trok. En voelden wij allen, die aan het landspel medededen, niet, dat daar van de Koninklijke tribune niet alleen beleefde aandacht tot ons kwam, maar medeleven, medespelen bijna, want toen de boot met Minahassers op de Vecht werd aangekondigd, bleef H. M. niet op de tribune, neen, zij daalde de trapjes af en moest het vaartuig zien aankomen: van de verte uit wilde zij het zien! Zij was een gast, die ons aller hart won, een gast aan wie het zoo echt besteed was! Dat H. M. ieder toesprak, die na het landspel aan haar werd voorgesteld, was iets dat wel verwacht werd, maar hadden wij ieder niet een bijzonder woordje van H. M. gekregen, iets dat geheel persoonlijk was? En was het niet of er iets heel blijds en lichts heen was, toen H. M. na haar rondgang over den met kraampjes bezaaiden tuin weder in de auto steeg, geëscorteerd door de 17e eeuwse ruiters en amazones? Ja er was inderdaad iets blijds en lichts heengegaan, zooals er nu is heengegaan, een lieve, beminlijke figuur, een warm hart, een fijne geest, een echte Koningin, die nagestaard wordt door haar volk . . .

Wij herplaatsen in dit nummer het portret van H. M. Koningin Emma uit 1928, dat wij als zeer geslaagd beschouwen. Het was ons helaas niet mogelijk in het nummer van de vorige week eenige woorden van eerbiedige herinnering te wijden aan de nagedachtenis der overleden Landsmoeder. Zoolang ons blad bestaat, mochten wij HARE MAJESTEIT tellen onder de geabonneerden en hoezeer Zij „Buiten” waardeerde, blijkt uit het feit, dat het blad steeds nagezonden moest worden als H. M. in het buitenland vertoefde. Het is ons een behoefte alsnog in dit nummer bovenstaande regelen op te nemen, die Mevr. VAN ZEGGELEN ons ter plaatsing aanbood.

DE REDACTIE

PASCHEN EN PAASCHGEBRUIKEN IN DRENTHE

DOOR J. H. BERGMANS-BEINS

ALS de winter zich terugtrekt en het rijk aan de lente overgeeft, als de weiden er groen beginnen uit te zien, als de knoppen der boomen zwellen en de katjes van wilgen en hazelaar haar sierlijke trosjes vertoonen: als de vogels langzaam aan terugkeeren en de zonnestralen met nieuwe kracht de donkere aarde tot leven roepen, viert de natuur haar opstanding. Wat eertijds het feestelijk inhalen van de lente was, het jubelfeest voor terugkeerenden groei en warme zonnestralen, het feest van blijde opstanding in de natuur, is nu de herdenking van het Paaschfeest. Hoeveel van de oude gebruiken zien we in het „Oude Landschap” nog, als we in dezen tijd eenige dagen hier doorbrengen. Eenige dagen — neen, dat is te kort. We moeten er zijn vóór Palmzondag, om alles in zijn vollen omvang mede te maken. Palmzondag, eerste dag van de „stille week”; dan dragen de kinderen hunne Palmaschen rond onder het zingen van Haantien op 'n stokkien. Geef mij 'n stukkien brood. Hef 'n mooi rood rokkien. Aners giet mien haantien dood. ☼ Afgewisseld met enkele varianten op deze regelen worden bij bureu, familie en vrienden rondgedragen. ☼ Zij zijn een kruisvorm van dunne latjes, omwonden met palmtakjes: boven op een haantje van brooddeeg, ook met palmtakjes versierd. Aan de dwarslatjes hangen trosjes rozijnen, vijgen, geveerde eieren, soms sinaasappelen. Een enkele heeft nog een knip of zilverpapier. In Oost-Drenthe is de grondvorm meestal een kruis. Toch ziet men enkele die een cirkelvormige ronding hebben, waaraan de versieringen en lekkernijen hangen. Ook ziet men in plaats van het haantje een zwaan op de

Palmpaschen prijken, terwijl deze soms door een soort kraling is vervangen. Bij de huizen waar de Palmpaschen wordt vertoond, geeft men sinaasappels, noten e.d. aan de kinderen. Deze noten worden, soms vervuld, ook wel aan den Palmpaschen gehangen. Dit hangt vaak heelemaal af van de streek, waarin de Palmpaschen „thuis behoort”. Ook neemt de eene plaats van de andere over (door verhuizing b.v.), waardoor gemengde en tusschenvormen ontstaan, die men uiterst moeilijk kan rangschikken. ☼ De week vóór Paschen geeft in deze streken geen aanleiding tot bijzondere gebruiken. ☼ Indien eenigszins mogelijk, behoort het huis „schoon” te zijn voor Paschen; in elk geval het voorhuis. De schuur en de stallen wachten gewoonlijk tot het vee in de weide is, tenzij een zeer late Paschen maakt, dat dit reeds omstreeks dien tijd de stallen kan verlaten. ☼ Zaterdag vóór Paschen is „ollewannendag”. ☼ De jeugd trekt dan reeds vroeg in den morgen er op uit om ollewannen, manden, schoonmaakafval e.d. voor het Paaschvuur te verzamelen. ☼ Het is een groot plezier om mee te doen en langslapers zijn er dien morgen dan ook niet. ☼ De grooten voorop, de kleintjes in de achterhoede, trekt men langs alle woningen; waar door de bewoners reeds lang van te voren alles wat brandbaar is en niet meer wordt gebruikt, bijeen verzameld is om met „ollewannendag” aan de jeugd te geven. 't Is een mooie gelegenheid om wat de schoonmaak te voorschijn bracht en men niet meer gebruikt, zonder den reinigingsdienst kwijt te worden.

He j' ok olle wannen He j' ok 'n bossien stroo of riet.
Die wij Paosken brannen. Aans he' Paosken-Maandag niet.
☼ Als dit liedje in de verte klinkt, haalt men alles te voorschijn om het den kinderen mee te geven. ☼ Hier en daar wordt een hoopje gemaakt van de gekregen voorwerpen, om die straks met den wagen, dien een vriendelijke boer hun leent, op te halen. ☼ Meermalen gebeurt het dat een boer met paard en wagen meegaat. Dan wordt alles op den wagen geladen en door het paard getrokken. Is dit niet het geval, dan trekken de groote jongens, terwijl de kleintjes duwen. Terug rijden de kleintjes op den leegen wagen. ☼ Alles brengt men naar een vaste plaats vlak bij het dorp, waar het voorloopig wordt neergeworpen. ☼ In den namiddag van den tweeden Paaschdag gaan de groote jongens „boschkappen”. Eertijds moest elk gezin hiervoor een persoon leveren. Kon hieraan niet voldaan worden, dan gaf men eenig geld, waarvoor een teerton werd gekocht, terwijl de rest voor een tractatie werd gebruikt. ☼ De boschkappende jongelingen bouwden ook het Paaschvuur, waar middenin een paal kwam, die bovenaan de teerton droeg. Van Palmzondag tot en met tweeden Paaschdag werd er met noten gespeeld. „Neutienschieten” was een vermaak voor oud en jong en er werd soms heel wat bij verloren of gewonnen. Tegenwoordig wordt het spel meest aan de jongeren overgelaten. ☼ Kinderen doen er ijverig aan mee, evenals aan het „eiertikken”, dat gewoonlijk op den ruimen, met gras begroeiden „Brink” geschiedde. ☼ In den middag van den tweeden Paaschdag bereikte dit spel z'n hoogtepunt. Onder het zingen van:

„Hei koerei, daor lig mien ei
Daor lig mien piebele Paoskei”,

worden de kleurig geverfde hardgekookte eieren over het gras gerold, waarbij het een wedstrijd is om de meeste eieren te tikken. De gebroken eieren worden opgegeten, zoodat sommigen een flinken voorraad hardgekookte eieren verorberen. ☼ „Hei koerei” is zeer waarschijnlijk een verbetering van het oude: „Kyrie-eleison” — „Ontferm u onzer”. ☼ 's Morgens en 's avonds eet men eieren bij z'n maal. Paaschmaandagavond bestaat het maal uit „krintstoet met eier”. Men mag dan zooveel eieren eten als men wil en sommige jonge mannen eten wel een twintigtal eieren, waarbij de noodige sneden „krintenstoet” niet worden vergeten. ☼ Na het eiereten gaat men naar het Paaschvuur. Wie maar eenigszins kan, gaat naar deze gebeurtenis kijken. Eerst worden een paar „veurvuurties” ontstoken. Een uitverkorene neemt dan een brandenden tak van zoo'n vuurtje, waarmee het eigenlijke Paaschvuur wordt aangestoken. ☼ Als het hoog opvlamt, maakt de jeugd een rondedans en gaat met brandende en halfverkoelde takken over de nabijgelegen akkers (dit is een oude vruchtbaarheidsrite). Men maakt elkaar zwart met houtskool en velen zien er onherkenbaar uit (hierin schijnt te schuilen een poging om zich onvindbaar te maken voor de booze geesten). Als de teerton brandt, stijgt de vreugd ten top en de menigte juicht en zingt bij de fantastisch opblaaierende vlammen. ☼ Nu wordt al speedig

de terugtocht aanvaard onder het zingen van meest oude liederen. Men laat een wacht bij het smeulende vuur om onheil te voorkomen en nog lang klinkt de echo der liederen over het stille dorp. ☼ De meeste gebruiken leven nog in deze streken en het Paaschvuur wordt nog overal ontstoken. Men kan soms wel een tiental vuren zien branden in vrij kleinen omtrek.

PAASCHGEBRUIKEN IN DUITSCHLAND

V E L E oude Deutsche volksgebruiken zijn helaas in onzen modernen tijd het slachtoffer geworden van de industrialisatie, die geleidelijk al het oorspronkelijke verniet. Toch is nog menige oude gewoonte in Duitschland, voornamelijk op het platte land, blijven voortbestaan. ☼ In Zuid-Beieren, dat ondanks zijn drukke vreemdelingenverkeer zijn eigen karakter nog zorgvuldig heeft bewaard, is de oude, mooie gewoonte van het wijden der palmen nog niet uitgestorven. Men neemt hiertoe natuurlijk geen echte palmen. Met de den, die hier thuis is, gaat het ook. Om den stam worden, met veel smaak, ringen gemaakt. De kroon van den boom wordt getooid met kleurig papier, kleurige linten en banden. Geheel bovenaan prijkt een bosje wilgekatjes, met een paar takjes van een buksboom of een taxus. ☼ In vele dorpen kan men 's Zaterdags voor Paschen nog het „Judasbranden” en het wijden van het water bijwonen. Voor de poort van de kerk wordt brandhout opgestapeld en in aanwezigheid van de gansche gemeente aangestoken. De geestelijke wijdt het vuur en zoodra dit gedoofd is, neemt elke boer een verkoold stuk hout mee naar huis. De boerin wakkerkt hiermede het vuur in den haard aan en ook verbergt zij enkele stukjes van het hout op verschillende plaatsen van het huis, dat aldus tegen bliksem en brand wordt beschermd. Van het pas gezegende wijwater neemt iedereen een fleschje mee naar huis om het in zijn wijwatervat te bewaren. ☼ In den Harz bestaat nog steeds het oude gebruik van het Paaschvuur, een symbool van de overwinning van de Lente op den Winter. Rijshout, stukken hout, die bij elkaar zijn gebedeld, verdroogde kerstboomen, die met opzet voor dit doel worden bewaard, worden door de jeugd op een hoop geworpen en aangestoken. Gewoonlijk geschiedt dit op den avond van den eersten Paaschdag, soms echter ook aan den vooravond van het Paaschfeest. ☼ Van den Harz trekken wij een flink stuk naar het Noorden: naar Helgoland. Hier spelen de jongens een voor dit water-gewest waardig Paaschspel. Met oude, reeds lekke booten varen zij van hun rotseiland naar de nabijgelegen duinen. Overwinnaar is hij, wiens boot het meeste water heeft opgenomen. ☼ In de Saksische Lausitz wordt op Witten Donderdag druk aan „Eierschieben”, aan „eieren-rollen”, gedaan. Dit eigenaardige gebruik kan men het best te Bautzen gadeslaan. Vlak tegenover de stad verheft zich de Proitschenberg. Op zijn top verenigen zich op den ochtend van den eersten Paaschdag de volwassenen der stad en laten dan harde eieren van den berg afrollen. De jeugd rent joelend de eieren achterna en tracht er zooveel mogelijk van buit te maken. Beschikt men niet over voldoende eieren, dan komen er ook sinaasappelen, mandarijnen en koek, waren, die door venters te koop worden geboden, bij te pas. Op dit feest wordt door de jeugd van Bautzen een bijzonder lied op een eenvoudige melodie gezongen. ☼ Behalve dit vroolijk gebruik, wordt in de katholieke deelen van de Lausitz, welke bevolking nog uit Wenden bestaat, het plechtige „Paaschrijden” in eere gehouden. Op feestelijk versierde paarden trekken de boeren in hun donker Zondagsche pak, den hoogen hoed op het hoofd, oeroude liederen zingend, in een lange processie door de dorpen naar een van de kloosters van de Lausitz. In de dorpen staat de bevolking aan weerszijden van den weg — de vrouwen in hun Wendische kleederdracht, met de groote zwarte strik in het haar en den wijden groenen rok met zwart fluweelen band. Bijzonder indrukwekkend is de processie van Crostwitz nabij Kamenz, de geboorteplaats van Lessing. Zij trekt 's middags over Liebitz en Schweinerden naar het klooster der Cisterciënsers Marienstern, waar zestig nonnen leven. Hier worden de ruiters onthaald, waarna zij den terugtocht aanvaarden. Het „Paaschrijden” is een van de mooiste nog behouden gebleven gebruiken. Wie deze stapvoets rijdende boeren heeft gezien, hun diep vromen zang, hun juichend „Hallelujah” heeft gehoord, zal den indruk niet snel vergeten.

R. B.

Foto G. Krugers

IN DE BAZAARWIJK VAN DJEDDAH OP HET UUR VAN DE SALAAT (HET GEBED). ALLEEN DAN IS HET MOGELIJK HIER TE FOTOGRAFEEREN, DAAR OP DIEN TIJD HET VERKEER GERING IS EN ER DUS TEVENS MINDER STOF HANGT

Indrukken uit het Heilige Land van den Islam

DOOR D. V. D. MEULEN

DJEDDAH, DE ONHEILIGE STAD VAN DE CONSULS (II)

DAAR ligt dan het gezegende land, dat door Allah werd uitverkoren om den laatste van Zijn Profeten tot woonplaats te dienen en om Zijn eeuwig en ongeschapen woord, de Qor'an, te ontvangen. In de geelbruine woestijn, daar vlak aan zee, ligt blinkend wit het stadje Djeddah, waar „ons aller Moeder, Sitti Hawa (Eva)“ haar laatste rustplaats vond. En achter die wazig blauwe bergen moet Mekka liggen, de Heilige Stad, in de „rotswadi zonder plantengroei“, zooals de Qor'an het zegt. En in Mekka de Qa'aba, door Adam gebouwd, door den zondvloed vernield en op Allahs bevel door Abraham herbouwd. Met een door goddelijke kracht versterkte stem riep Abraham naar de vier windstreken Allahs bevel uit om te komen en Allah te dienen op deze plaats. Door alle aardebewoners werd deze stem toen gehoord, en zij die Allah gehoorzamen, kwamen en komen en zullen nog komen om Hem te dienen bij Zijn huis. Dat zal zoo voortduren tot aan den dag van opstanding en oordeel. ☞ Meer naar het Noorden achter diezelfde blauwe bergen ligt Medina, „de stad van den Profeet“. Daarheen trok Mohammed toen de Mekkanen zich verzetten en zijn boeteprediking niet wilden hooren en van daaruit begon de victorie van den Islam, die wereldgodsdienst werd en een wereldrijk stichtte op de puinhoopen van de decadente Perzische en Grieksch-Romeinse rijken. ☞ In Medina bouwde de Profeet zijn eerste moskee, en straks zullen de pelgrims er uit Mekka heen trekken om samen te bidden op zijn graf. ☞ Daar ligt dus dat land van hun droomen.

Het is niet groen, zooals de wereld die ze tot nog toe kenden, maar het is gelig-wit, zonder planten, smetteloos, rein. En blinkend wit is Djeddah, de toegangspoort tot dit land. Hoog zijn de witte steenen huizen, 5 en 6 verdiepingen; daken schijnen ze niet te hebben, want ze zijn heelemaal plat van boven. Zéér vroom moeten de bewoners zijn, want telkens ziet men de vlakke luchtlijn van de stad door een spitse, witte minaret doorbreken. ☞ In extase staat men nog uit te zien, als de zeilprauwen uit Djeddah reeds langs zij komen en de negerbemanning via mast en tuig aan boord van het stoomschip klimt, en de luidruchtige onderhandelingen over het vervoer van de pelgrims en van hun bagage beginnen. ☞ Weldra zeilen de zwaar beladen prauwen met de

Foto G. Krugers

HUIZEN IN DE PELGRIMSWIJK, WAARIN DE „DJAWI“ WORDEN ONDERGEBRACHT. DAAR ZIJ PROPVOL ZIJN, IS ER BINNEN GEEN PLAATS VOOR DE BAGAGE, DIE DAN OOK TEGEN DE MUREN OPGESTAPELD WORDT

pelgrims, die onder paraplu's beschutting zoeken tegen de Arabische zon, tusschen de koraalbanken door naar de stad. Hoe meer men Djeddah nadert, hoe meer de zinnenbegoocheling wijkt voor de ontzuuchterende werkelijkheid. Het zonlicht, dat de stad uit de verte gezien zoo blinkend wit maakte, ontdekt bij nadering wreed en scherp alle vuilheid, verwaarloozing en ellende, die iedere echt Oostersche stad heeft. Nog dringt het niet zoo door tot de pelgrims, maar weldra zal het hun niet meer mogelijk zijn om het beeld van hun droomen te handhaven. De werkelijkheid is te wreed ontzuuchterend, hoewel toch nog oogeblikken van onvergetelijke extase voor hen komen zullen. ☒ Nu worden ze opgenomen in het oorverdovende lawaai op de kade. De sjouwers, de bedienden van de Sjeichs, de karveoerders, de verkoozers van etenswaren en limonades, storten zich als

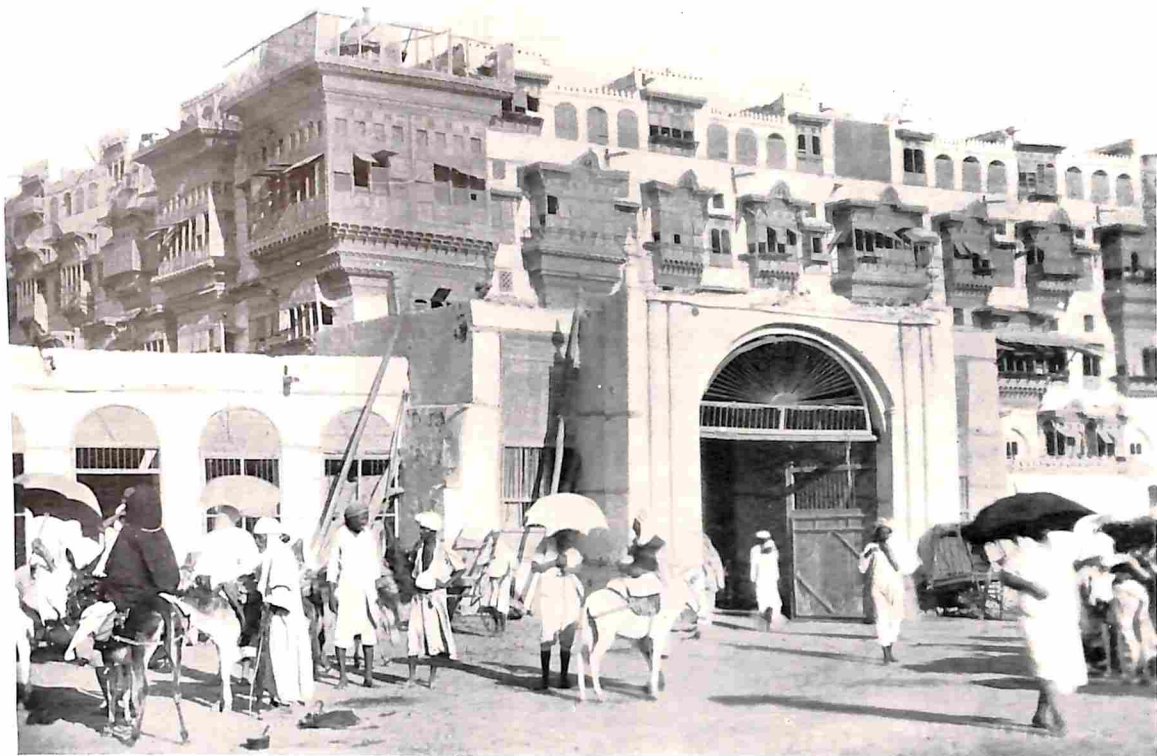

Foto G. Krugers

DE POORT, WAARDOOR MEN, NA DE DOUANE GEPASSEERD TE ZIJN, DJEDDAH BINNEN GAAT

roofvogels op hun prooi, het is een geschreeuw en getier en rukken en trekken waaraan de „Djawi" zich over het algemeen met gedweë verbazing onderwerpt. ☒ De zware quarantaine-heffing is via de Scheepvaart-Maatschappij voldaan. Aan den wal wordt dus alleen maar geteld om te controleeren of voldoende gouden ponden door den scheepsagent aan den quarantaine-dienst voldaan werden. Dan gaat men tusschen twee rijen van pelgrimgidsen door, en noemt men den naam van hem met wiens werver men thuis in de dessa afspraken maakte. De bedienden van de gidsen verzamelen hun schuchtere pelgrim-groep en trekken met hen de stad in als alle passagiers van het schip de contrôle door zijn. Enkele mannen blijven achter bij de vele bagage, die naar de douane-loodsen gebracht wordt om daar onderzocht te worden op een wijze, die iederen Westering tot wanhoop zou brengen. Op smalle karretjes, met muilezels bespannen, wordt de hoog opgetaste bagage dan door de nauwe duistere kronkelstraatjes vervoerd naar de wijk waar de pelgrims-Sjeichs wonen te midden van de rommelige huizen waarin de aspirant-hadji's voor enkele dagen ondergebracht worden. De reizigers stommelen de donkere steenen trap op van het hun aangewezen huis, iedere verdieping wordt volgeperst, voor de bagage is er geen plaats, daarom wordt die maar in de straat tegen den huismuur opgestapeld. Ge-

woonlijk is het binnenshuis ondragelijk heet, de mannen brengen daarom de nachten op straat door. Ze liggen op de bagage, op dekstoelen, veldbedden of eenvoudig op een matje uitgespreid op het stof van de ongeplaveide nauwe straatjes. De enkele W.C.'s in de huizen zijn onvoldoende, spoedig hangt een faecaliënlicht in het heele overvolle gebouw. Moe van al het gesjouw en van de vele nieuwe indrukken slaapt men echter, ondanks alles, spoedig in, nadat de avond-salaat nog trouw verricht is en men met innige dankbaarheid zich nog eens te binnen gebracht heeft, dat men nu werkelijk staat op den bodem van het Heilige Land; waar iedere godsdienstige verrichting een zeven- en meervoudigen zegen heet te brengen. ☒ Gewapend met een zaklantaarn wandelt de Nederlandsche Consul in den laten avond door de straten waar zijn onderdanen zijn ingekwartierd. Mannen en kinderen liggen in allerlei houdingen, in diepen slaap verzonken op straat. De lichtbundel van de lantaarn glijdt over de slapers en maakt het mogelijk hier te passeeren, zonder te storen en zelf te struikelen. Het is een beeld van vredige rust en kinderlijk vertrouwen bij menschen, die zonder uitzondering enkele heel zware en moeilijke maanden tegemoet gaan. ☒ Het verblijf in Djeddah duurt op den heenweg slechts kort. Een dag of vier zijn gewoonlijk voldoende om de door de Nederlandsch-Indische Regeering voorgeschreven aanmelding en registratie op het

Nederlandsche Consulaat van iederen pelgrim-onderdaan te doen plaats hebben, de bagage in te klaren en voor de woestijnreis gereed te maken, en de organisatie van de karavanen voor elkaar te krijgen. Iedere Djawi, met zijn zwak voor heilige graven, zal ook nog trachten een bezoek te brengen aan het graf van „ons aller Moeder". De huidige puriteinsche Regeering der Wahhabieten heeft wel getracht de vervloekte afgoderij der vereering van heilige graven uit te roeien, doch is daarin niet geslaagd. Na de verovering van het Heilige Land (van 1925 tot 1926) werden overal vernield de gedenktekenen, meestal gebouwtjes met koepeldaken, die opgericht waren op de graven van de familieleden en genooten van den Profet of van vóór-islamitische profeten en heiligen. Toen dat niet hielp,

Foto G. Krugers

VERTIER IN DE WIJK DER NEDERLANDSCH-INDISCHE PELGRIMS

werden bij die vernielde gebouwtjes soldaten geposteed die slechts toelieten, dat de van regeeringswege vastgestelde gebieden overluid werden uitgesproken en die weenen en aanraking der graven om zich iets van den eruit stroomenden zegen toe te eigenen, met de kolf van het geweer verhinderden. Bij het graf van Moeder Eva waren nog afdoender maatregelen noodig, omdat de vrouwen van het land een wonderdoende hulp aan dit graf toeschreven bij onvruchtbaarheid, waardoor hier een centrum ontstond van afgodische praktijken. De geheele, meer dan 100 Meter lange gemetselde graf-tombe, en het koepelgebouwtje dat stond op de plaats waar bij alle menschen behalve bij Adam en Eva zich de navel bevindt, werden afgebroken en de steenen weggebracht. Thans is er niets meer, dat de laatste rustplaats aanwijst van Eva, die na de verdrijving uit het Paradijs zuidwaarts getrokken moet zijn naar Djeddah, terwijl Adam in Mekka op Allah's bevel de Qa'aba gebouwd zou hebben. De Djawi laat zich toch nog de plaats waar eenmaal het graf was, aanwijzen, om zich den zegen die ervan uitgaat toe te eigenen en aalmoezen te geven aan de dubbele rijen van bedelaars die zich in de buurt hebben opgesteld. ☒ De formaliteiten op het Nederlandsche Consulaat worden zoo vlug mogelijk afgedaan. Uit iederen pelgrimspas wordt de laatste geperforeerde bladzijde gescheurd, waarop alle noodige gegevens met het portret van den houder van den pas voorkomen, datum van aankomst en volgnummer worden erbij gestempeld, naam en adres van den verantwoordelijken pelgrimgids van den betrokkene worden aangegeekend en zoo is het mogelijk om den toestand van iederen Nederlandschen onderdaan in het Heilige Land na te gaan, van zijn eventueele verdwijning verantwoording te eischen en voor zijn nalatenschap op te komen. Deze formaliteiten, die de betrokkenen oorspronkelijk als onnoodige Hollandsche bemoeizucht beschouwen, leeren ze spoedig waardeerden als een waarborg voor persoon en goed, die den Nederlandschen onderdaan een bevoorrechte positie verschaffen boven die van andere landen.

(Wordt vervolgd)

COSMEA BIPINNATA PRAECOX

(Opname uit „Keur van Eenjarige Snijbloemen”. Uitgave Turkenburg, Bodegraven)

Eenjarige zaadbloemen voor den liefhebberstuin

DOOR G. KROMDIJK

ONDER eenjarige zaadbloemen verstaan we planten die in hetzelfde jaar worden uitgezaaid, bloeien en weer afsterven. Daarnaast zijn er een groot aantal planten, die twee- of meerjarig, dan wel overblijvend zijn, maar doordat ze veel rijker bloeien, veelal als eenjarige planten worden behandeld. Bij vele soorten zijn de kosten van het overhouden en het vorstvrij dekken meestal ook veel hoger dan het aanschaffen van nieuwe zaden. Tenslotte zijn er ook eenjarige gewassen, die om van een vroegeren en langeren bloei te genieten, tweejarig gekweekt worden, wat men bereikt door ze in het najaar te zaaien. Voor deze methode verwijzen we naar het nummer van 2 September 1933. Ongetwijfeld mogen we de eenjarige ge-

wassen tot de populairste tuinplanten rekenen: in bijna elken tuin zal men enkele soorten uit deze groote groep van planten aantreffen. We zouden ze in verschillende groepen verdeelen, en elke groep afzonderlijk bespreken kunnen, hetgeen ons echter veel en veel te ver zou voeren, terwijl ook de lezer ons in dien doolhof van soorten niet zou kunnen volgen. Zoo is het ook in vele catalogi: eindeloze rijen soorten en variëteiten, die den leek doen duizelen. Natuurlijk heeft een uitgebreid sortiment het groote voordeel, dat men jaarlijks weer wat anders kan nemen. Intusschen zullen we in een drietal artikelen, aan de hand van enkele foto's, een aantal van de beste soorten bespreken, zoodat ook zij, die absoluut geen keuze kunnen maken, aan de hand hiervan hun zaden nog kunnen bestellen. De meeste eenjarige gewassen kan men buiten in den vollen grond uitzaaien: wenscht men zich echter van een vroegen bloei te verzekeren, dan is het zaaien onder glas sterk aan te bevelen. Reeds werd in een artikelje in de vragenrubriek het maken van een brocibakje besproken: heeft men dit thans

klaar, dan kan men hierin prachtig zijn bloemzaden uitzaaien. Op een laagje fijn gezeefde aarde worden de zaden op rijtjes of op vierkante hoekjes uitgestrooid, waarbij men er voor zorgt, dat het zaad gelijkmatig over de oppervlakte verdeeld wordt. Na het zaaien worden de meeste zaden even onder de aarde gedekt: als regel kunnen we aannemen, met een laagje fijne aarde ter dikte van de zaden zelf. Zeer fijne zaden worden niet onder gedekt, men drukt na het zaaien alleen de aarde met een plankje eventjes aan. Het zaaien moet steeds in vochtige aarde geschieden, die echter ook weer niet modderig mag zijn. Na het zaaien gieten we de aarde even aan met een fijn broesgietertje of verstuiver. Het raampje gaat er op en blijft gesloten tot het zaad begint te ontkiemen, waarna we rijkelijk luchten om vooral stevig gewas te verkrijgen. 's Nachts dekken we nog geregeld met een rietmat, om het verschil tusschen dag- en nachttemperatuur niet al te groot te maken. We blijven trouwens regelmatig tot begin Mei doordekken: enkele soorten, zooals Zinnia's, Afrikanen, verdragen niet de

geringste vorst. Hebben we er gelegenheid voor, dan verspenen we de jonge plantjes eerst nog een keer, voordat ze ter bestemder plaatse worden uitgeplant. Gaat dat niet, dan moeten we toch trachten de plantjes uit het zaaidbed met een klein kluitje op de perken uit te planten. Verspenen doen we dus hoofdzakelijk om een flink ontwikkeld wortelgestel te verkrijgen. Hebben we geen gelegenheid om een brocibakje te maken, dan kunnen we ook in kistjes en in potten nog veel zaaien, waarmee we dan toch altijd nog veel vroeger zijn, dan met de buiten uitgezaaide. De kistjes zetten we in de warme kamer en leggen er een glasruitje op, waar het condensatiewater, dat zich geregeld onder het glas vormt, verwijderen we eenige malen daags. Ook hier dienen, zoodra stevige plantjes te verkrijgen. Dat de eenjarige zaadbloemen zoo populair zijn, hebben ze te danken aan hun schier eindeloze variatie, waardoor ze overal voor te gebruiken zijn. Het allermooist zijn ze wel als snijbloemen: vele soorten munten uit door lange, soepele stelen en een groote houdbaar-

BOERDERIJ IN DE BETUWE

Tusschen twee rivieren

DOOR L. SPRUIT

DOOR DE OVER-BETUWE

HET is verwonderlijk hoe rijk ons kleine land is aan verscheidenheid van landschapstypen. Dat blijkt zelfs al bij een oppervlakkige beschouwing van den trein uit, die ons binnen den halven dag tegenwoordig van het eene einde naar het andere brengt. ☼ Op het traject Amsterdam—Maastricht (de sneltrein naar „het Zuiden”) via Amersfoort—Kesteren—Nijmegen blijkt die afwisseling al heel duidelijk. Op het vlakke land rond Amsterdam volgt de onvolprezen Vechtstreek, de bosschen en heuvelen van het Utrechtsche, daarna de groote rivieren en de Betuwe, dan het hooge Rijk van Nijmegen en tenslotte de Maasvallei, waarvan wij vroeger (zie Buiten van 24 Juni, 1 en 8 Juli 1933) al eens een gedeelte hebben mogen beschrijven. ☼ Ditmaal was de Betuwe doel van onzen tocht, dat tweestroomland, waarvan u tusschen Rhenen en Nijmegen een goed stuk in sneltreinvaart passeert. Want het is werkelijk méér waard dan zoo'n vluchtige beschouwing van den trein uit. ☼ Dat de Betuwe overigens niet zoo'n eentonig, vlak land is als men denken zou, wordt bij een eerste bezoek al duidelijk. Trouwens, de kaart geeft hier en daar plekken „bosch” aan en wij zullen later nog wel hooge gedeelten tegenkomen geen bergen, zelfs geen echte heuvels, maar toch glooiingen of althans deelen die merkbaar hooger liggen dan het omringende land. ☼ Dat de streek in het voorjaar één bouquet van witte en zachtrose bloemen is, weet een ieder. Maar ook in andere jaargetijden heeft het land zijn bekoring; en zeer zeker ook bij aandachtiger beschouwing dan van een trein of snelle touring-car uit. ☼ De naam „Betuwe” wordt soms herleid op bat-ouwe (d.i. goede grond) in tegenstelling tot vale-ouwe (slechte grond), de Veluwe. Bekend is ook, dat Karel de Groote de gouw Batua in het leven riep, met als hoofd-

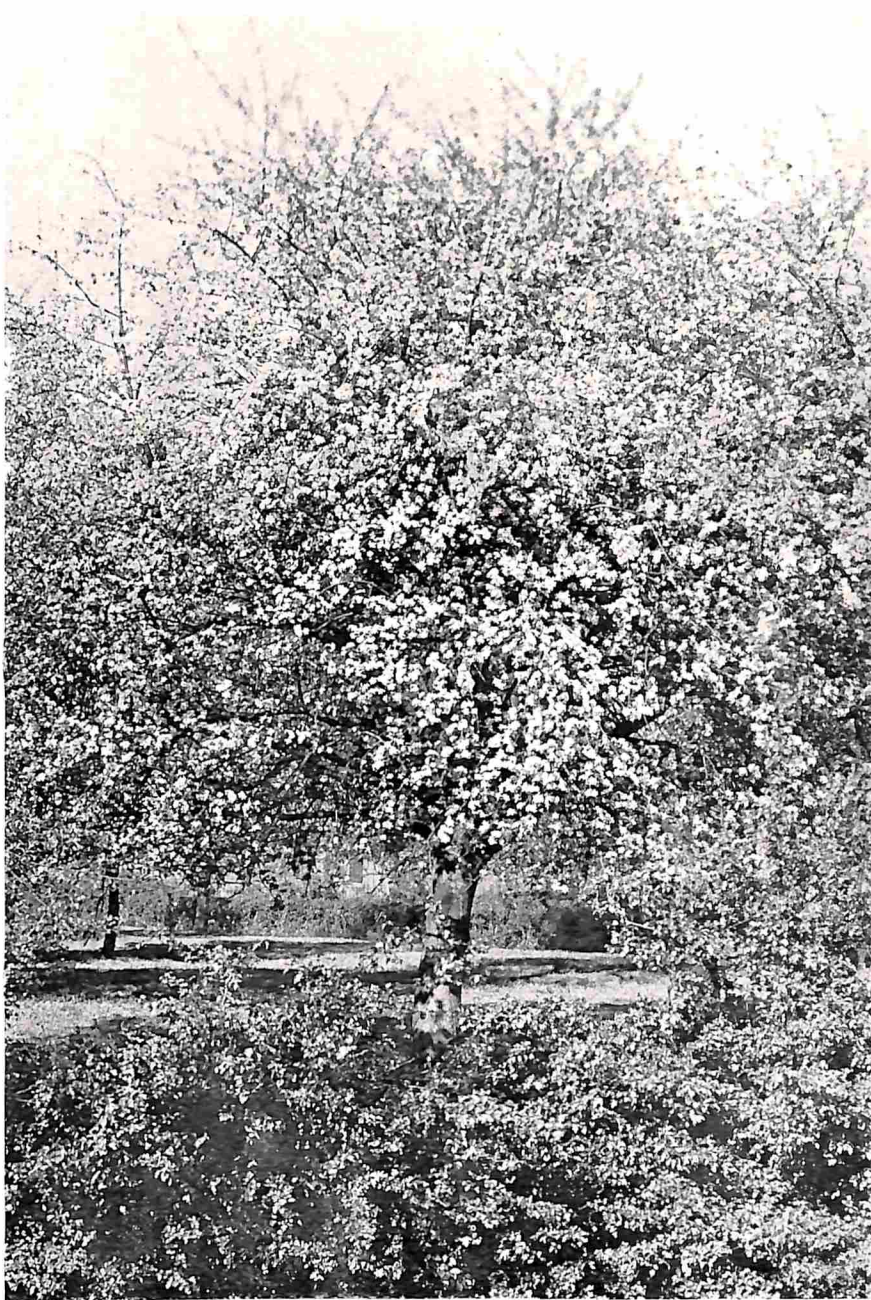
plaats Elst, of Meinerswijk tegenover Arnhem, nu een onbeduidend plaatsje, maar vroeger een nederzetting van belang, waarschijnlijk door Meginhard gesticht (vandaar Meginhardeswich = Meinerswijk) en in de 9de eeuw door de Noormannen verwoest. ☼ Tenslotte vinden we de herleiding tot bat (laag) en aue (streek). Zoowel de eerste als de laatste afleiding lijkt toepasselijk. Want behoudens wat hooge zandgrond hier en daar moet de Betuwe vroeger een laag, telkens overstroomd gebied zijn geweest. Wij zullen nog wel hier en daar sporen van de werkzaamheid der groote rivieren terugvinden. ☼ De voornaamste teelt in dit vruchtbare tweestroomland is nog altijd fruit, en wel in de eerste plaats appels. Die fruitteelt is niet iets van den laatsten tijd: rond 1500 legde men zich er in deze streken al op toe. ☼ De Betuwsche boer zal u vertellen, dat het gevaar voor schade door nachtvorsten bij de appels geringer is dan bij de kersen. Vandaar dat de appelaars nog altijd in de meerderheid zijn. Wij komen dus telkens weer fruitboomen

ONDERGELOOPEN UITERWAARDEN VAN DE WAAL

tegen: appels, kersen, pruimen en kroozen en — vooral bij Lent — druiven in kas. Dan wordt er veel groente verbouwd en tarwe, rog, aardappelen, klaver, al naar de bodemgesteldheid is. ☼ Vóór den oorlog was de Betuwe voor de meeste landgenooten ook in het voorjaar terra incognita. D. J. van de Ven heeft ook voor deze streek een lans gebroken en getracht, haar bij natuurliefhebber en historicus bekend te maken. Een touristenland is het, met dat al, nooit geworden; wél zijn de verbindingen, door de hoogere eischen die men aan snel vervoer ging stellen, veel verbeterd; en al is dit in de eerste plaats voor de Betuwe zélf gebeurd, het land is er tevens voor reizigers beter toegankelijk door geworden. ☼ De oude Betuwsche Stoomtram Maatschappij (B.S.M.) heeft in 1910 haar vierde en laatste lijn in de Over-Betuwe voltooid, zoodat het land van toen af aan in alle richtingen doorkruisd kon worden. De stoomtrams zijn nu door bussen vervangen en alleen in de vroege morgenuren schijnt er nog een enkele tram te loopen. De bus volgt overigens voortdurend de grillige bochten van de oude trambaan. Want grillig zijn de wegen in de Betuwe zeker! ☼ Door den naam Over-Betuwe zijn wij vanzelf beland bij de natuurlijke verdeeling van de streek in Over- en Neder-Betuwe. De benaming Midden-Betuwe zal men ook wel eens hooren, maar niet vaak; zij ligt trouwens niet zoo voor de hand en komt op de meeste kaarten dan ook niet voor. ☼ De Over-Betuwe is het meest oostelijk gelegen en wordt door Rijn en Waal begrensd, die zich in het uiterste oosten bij Panterden splitsten en toen onmiddellijk wijd uiteenstroomden, om dan ongeveer bij Rhenen-Wageningen weer vrij dicht bijeen te komen. Dit smalste gedeelte wordt meestal als denkbeeldige grens aangenomen tusschen Over- en Neder-Betuwe; de laatste strekt zich dan verder naar het westen uit, ten noorden begrensd door den Neder-Rijn, die zich na een poosje om duistere reden Lek gaat noemen, en ten zuiden door het „klein rivierke”, de charmante Linge. De westgrens wordt gevormd door den Diefdijk, ongeveer van Gorcum naar Culemborg. Wat ten zuidoosten van de Linge ligt tot Tiel tenslotte heet Tielerwaard. ☼ Zoo vormen de rivieren in dit deel van ons land de natuurlijke begrenzingen tusschen de verschillende streken: soepel kronkelen zich de lijnen der groote stroomen over de kaart; de speelsche Linge, die wij vooral in de Neder-Betuwe nog wel zullen tegenkomen, maakt eveneens bochten genoeg; slechts de Diefdijk zorgt voor een rechtlijnige afsluiting. ☼ Langs welke route men ook zuidwaarts spoort, die overgangen van de groote rivieren blijven altijd een raadsel voor wie niet geregeld de bruggen passeert; maar een blik op de kaart zal ons de ligging duidelijk maken van al de afgescheiden deelen: Vijfheerenland tusschen Diefdijk en Zederik; Alblasserwaard ten westen daarvan; Bommelerwaard, Land van Altena, Biesbosch ten zuiden van de Waal en tenslotte tusschen Maas en Waal het Rijk

van Nijmegen en het Land van Maas en Waal. Een echt Hollandsch waterland, daar tusschen al die rivieren; wij hopen er u t.z.t. meer over te kunnen vertellen. ☼ Toch kunnen we de Betuwe niet dadelijk specifiek Hollandsch, althans Noord-Hollandsch, noemen; daarvoor zijn de wegen te kronkelend, en het zangerige dialect wijst er ook al op, dat we zoo'n beetje in de buurt van den Moerdijk zijn, die van oudsher als grens tusschen ons noorden en de zuidelijke provincies geldt. ☼ Dat de Betuwe niet alleen voor den natuur- en fruitliefhebber, maar ook voor den historicus en den liefhebber van oudheden van belang is, wordt bij nadere kennismaking met de geschiedenis der vroegste tijden al spoedig duidelijk. En in dit verband moeten we dan direct de Karelstad noemen, die van den

DE BONGERD BLOEIT!

hoogen zuidelijken Waal-oever af de Betuwe beheerscht: uren ver zijn de torensilhouetten te zien. ☼ Hoogstwaarschijnlijk bevond zich hier op de boschrijke heuvelen van het hooge Rijk van Nijmegen al vóór de komst der Batavieren een Gallische of Keltische nederzetting aan den oever van de Waal. Nijmegen was ook later het omringende land eenige tien-, ja wellicht honderdtallen jaren vooruit: reeds in 310 was het Christendom in „Noviomagum” doorgedrongen! De gunstige ligging en de bevoorrechte positie van deze bevelhebbers- en keizersstad zal daar wel toe medegewerkt hebben. Eigenaardig is het, dat eerst St. Willibrordus (8ste eeuw) de werkelijke apostel der Nederlanden is geworden. Zijn vriend en leerling St. Werenfridus heeft de Betuwe gekerstend. De vroegste sporen van het Christendom zijn gevonden bij Elst, waar in 726 een kapel gesticht schijnt te zijn, die bij den beruchten plundertocht der Noormannen in 881-82, toen ook Nijmegen in vlammen opging, is verwoest en verbrand. Elst schijnt bij de kerstening der Over-Betuwe het uitgangspunt te zijn geweest. ☼ Toch was vierhonderd jaar te voren het Christendom al tot Nijmegen doorgedrongen. De reden, dat de toch zoo nabije Betuwe eerst eeuwen later door St. Werenfridus werd bekeerd, zal wel liggen in het feit dat de streek nog vrijwel onbewoond was in die eerste eeuwen onzer jaartelling. Hier en daar moet boven 't moerassige land een zandheuvel hebben uitgestoken, en deze hooge punten werden natuurlijk het eerst bewoond. Zoo wordt het oude stadje Huissen voor een van die vroegste nederzettingen in de Over-Betuwe aangezien, al zal de stichting vermoedelijk wel niet tot de 4de eeuw teruggaan. ☼ Interessant zou het intusschen zijn, na te gaan of het Christendom zich van Nijmegen uit direct in het begin der 4de eeuw naar den anderen kant — de heuvels en bosschen van het Rijk van Nijmegen — heeft verspreid. ☼ Om van de Karelstad uit de Betuwe in te gaan, zullen we de eerste jaren nog van de pont gebruik moeten maken. Wel wordt er reeds gewerkt aan de vaste brug, die ten oosten van het oude pontveer de beide Waaloevers zal verbinden en deel uitmaakt van het vastebruggen-plan tusschen Am-

Foto Persfoto-bureau Gelderland

TUSSCHEN TWEE RIVIEREN. NIJMEGEN. GEZIEN VAN DEN BETUWSCHEN WAALOEVER AF

sterdam en ons zuiden. Maar voorloopig varen de ponten nog tusschen Lent en Nijmegen op en neer met hun heterogene lading van menschen en vee, voertuigen, groenten en fruit. ☼ Wanneer de zwaarbeladen pont eindelijk van den zuidelijken oever wegglijdt, verrijst langzaam, als afscheid, het wondermooie stadssilhouet van Nijmegen. ☼ Geheel rechts de drie machtige bogen van de spoorbrug; dan de elektrische centrale, en steeds hoger tegen de heuvels op dan de stad met de vele, vele torens; heerlijk mooi steekt de stevige en toch zoo elegante toren van den alouden St. Steven boven de oude bruinroode daakjes van de Waalbuurt op. En ernaast en erachter verrijzen de fijne slanke spitsen van de andere kerken, die Nijmegen rijk is; het zijn er heel wat. Geheel rechts tenslotte ligt, verscholen in de zware boomen, het Valkhof. ☼ Voor de stad liggen een paar raderbooten; een lange sleep Rijnaken is zoo juist gepasseerd en de vinnige sleepbootjes schieten bedrijvig tusschen alles door. Een heerlijk riviergezicht, Rotterdam-inminiatuur, en door den unieken achtergrond dubbel bekoorlijk. Dat zal het eenige nadeel zijn van de toekomstige nieuwe brug: geen automobilist zal zich nu meer de tijd gunnen, het uitzicht van Lent af te bewonderen, iets waar men nu op drukke dagen méér dan volop de gelegenheid toe heeft! ☼ Lent, aan de overzijde van de Waal, is belangrijk door zijn groente- en bloemkweekerijen; buitendijks vinden we de Grootte Wiel, twee kolken die bij den grooten doorbraak van 1809 zijn ontstaan en het oude Oosterhout en 't huis Waayenstein hebben opgeslokt. Verder heeft het dorp geen enkele bezienswaardigheid, behalve dan het verrukkelijke uitzicht op den hoogen oever. ☼ Als de laatste druivenkassen van Lent achter ons zijn verdwenen, voert de weg ons al dadelijk volop in het echte Betuwsche landschap. De wegen zijn door populieren en knotwilgen geflankeerd en boomgaarden rijen zich zoover het oog zien kan. De wegen kronkelen zich sterk en voortdurend verandert daardoor het uitzicht; nog lang blijven achter ons de torenspitsen van Nijmegen zichtbaar. ☼ Boerenhuisjes, verscholen in de bloemen-

pracht van dahlia's en zonnebloemen; kassen; weiland; en dan weer bongerden vol fruitboomen, die hun takken laten doorbuigen onder een vracht roode appels. En een vogelverschrikker steekt in het topje van een boom zijn houten armen schuin tegen den hemel omhoog. ☼ Ja, een tocht door het Betuwsche land is een openbaring van verborgen landelijk schoon. Want laat niemand toch meenen dat dit land eentonig is! Dat verhoeden de smalle, slingerende wegen wel, en de rijke afwisseling van ooftboomen, wei- en akkerland en hakhout, en op een zachten voorjaarsdag het schuinvallende, milde zonlicht uit een strakblauwen hemel. (Wordt vervolgd)

Ontvangen Gidsen, enz. Het Gemeentebestuur van Nieuwerkerk aan den IJssel zond ons een geïllustreerde „Gids voor de Gemeenten Nieuwerkerk aan den IJssel en Moordrecht“. Van de Reichsbahnzentrale für den Deutschen Reiseverkehr te Rotterdam, ontvingen wij als tweede verkeersboekje in de rij, welke in de Nederlandsche taal worden uitgegeven: „Harz en Kyffhäuser“, voorzien van vele illustraties. Het boekje is kosteloos aan de reisbureaux aan te vragen.

KNOTWILGEN STAAN LANGS DE KRONKELENDE BETUWE-WEGEN

PRAELUDIUM

DOOR F. KOSTER

BOLLE sneeuw witte wolken weerspiegelen in het IJselmeer. Het water ligt onbeweeglijk, na vele dagen van woelige onrust, van wilden wind, die het hoog opjoege naar de Friesche en Overijselsche lage kusten. Nu is het overal stil, plechtig stil. Er heerscht in de Natuur iets van de gewijde stemming van een hooge kathedraal. ☼ Een fijne dag om de Lente te begroeten! Om te zwerven langs den eenzamen dijk van het IJselmeer, waar zich lage

kwelderweiden en grijze rietvelden bevinden, stille oorden van intieme vogelfestijnen! Nauwelijks uit de stad gekomen, bij het buiten-Y, merken wij het 'al, dat de Lente is gekomen. Opperflakkig geoordeeld valt het landschap tegen, de weiden zien nog kaal en verlaten, de boomen staan nog in het wintersche kleed. Maar laat ons eens luisteren naar het spreekend volk, dat daar fluit en jodelt in de bronzende iepen! Twee bij twee zitten de

vroolijke klanten bij hun nesten, nu al. En daar boven het Y zweven de meeuwen, zooals ze het elken dag hebben gedaan, de stad tegemoet om daar bij de grachten en op straten, als musschen en spreeuwen gelijk, hun kostje op te halen. Maar

nu zijn er hogere belangen in het spel; de zon koestert zoo heerlijk hun veren en de zachte temperatuur wekt in hun binnenste nieuwe vitaliteit, welke hen op doet vliegen, toren hoog, om in breede kringen rond te zweven:

Hoch, hoch, wie silberne Funken
Alle Dinge sind von Sonne trunken!

☼ Voorjaar, voorjaar! jubelt het in hun lichte hooge stem! En het is ons of het gevoel ons zegt, dat zij als het ware door de Natuur worden geremd om naar de stad te gaan. Weg van de stad, blijft in de reine sfeer van de Natuur! Heerlijk is het om zoo voorwaarts te gaan, met rondomme overal jubelende, blijde vogels, en overal zonschijn. De kleine plassen in het polderland twinkelen met de schittering van groote spiegels. Dan wordt eensklaps het zomersche duinlandschap met de zilvermeeuwkolonies ons voor oogen getooverd. Ha ha, daar roepen de blanke zilvers, daar boven het wijde Meer. Noordwaarts zeilend, het bruilofsland tegemoet! Zijn het wintergasten uit de stad, die nu genoeg hebben gekregen van het enge fourageeren tusschen metershooze huizenrijen? Die terugverlangen naar het wijde, wijde Wad, naar het geboorteland daar in het hooge Noorden? Het is of hun juichende

klanken: klauw, klauw, klauw! ons doen weten, dat het leed van den winter nu voorgoed voorbij is. ☼ Nog kort geleden worstelden de meeuwen zich met moeite door den ruigen Zuid-wester heen, zochten zij dekking tegen de regenvlagen achter dijken en hooge gebouwen aan den waterkant. Nu zeiden zij Noordwaarts, in wijde zweefvlucht, de broedplaatsen tegemoet! Weer anderen spelen en stoeien op het IJselmeer, of poetsen hun veren op. Vooral zijn het de kleine zwartkopmeewtjes, die daar overal in troepjes aan het flirten zijn. De statige zilvers zijn daar te stug en te stroef voor; die voelen zich niet eerder in volle bruiloftstemming dan wanneer zij met hun honderden samen zijn op de hooge duinen. De zwart-

kopjes — eigenlijk is deze naam wat voorbarig, omdat de meesten nog in het schimmelkleurig kapje van het winterkleed gestoken zijn! — zijn echter veel drukker en spontaner. Hun bloed jaagt veel sneller dan dat van de Noordsche neven. ☼ Prachtig is het schouwspel der stoeiende en krijshende meewtjes, die allerlei typische grimassen maken, voortdurend met de wicken klappen en net doen of zij in het water willen duiken. Onophoudelijk

vliegen krijschende vogels heen en weer, doch altijd sierlijk tusschen de andere neer, of strijks over de troepjes. Bruiloftstourmooien, of de inleiding ervan? Zijn de meewtjes eigenlijk niet altijd

met dat spel bezig als zij genoeg gegeten hebben? Op het weiland of op het water? ☼ Maar wat zijn het overigens pittige vogels, die zwartkoppen. En wat een elegantie! Den heelen winter door zag ik ze 's morgens naar de stad trekken, en des avonds weer terug-

keeren naar de slaapplaats aan het buiten-Y. Bij honderden en duizenden, vooral toen er ijs in het Meer en de plassen lag. Nu ligt het Meer er als mee bezaaid, sierlijke ranke figuurtjes op den waterspiegel, en het opflikkeren van vleugels en lijven doet mij denken aan de schittering van rijp op een zonnedag. Zullen zij weldra het voorbeeld van de zilvers volgen, en Noordwaarts gaan, doch verder naar de landen rondom de Oostzee, of zijn dit meest vogels, die hun domicilie hebben in den lagen kwelderpolder bij Durgardam? ☼ Nog enkele weken en dan begint weer hun bruiloftstourmooi te midden van rose Armeria's en gele boterbloemen! ☼ Nu gaan wij den polder in. Dan op eens staan wij stil. Daar klinkt het leeuweriken-lied, zoo zuiver en melodieus, als wij het maar zelden hebben gehoord. Hoog vliegt de kleine zanger, haast onzichtbaar tegen het blauw van den hemel, diep blauw, nu groote witte wolken heel langzaam wegdrijven. Verrukkelijk is het eerste leeuwe-

TUSSEHEN TWEE RIVIEREN. PAASCHLAMMEREN IN DEN BOOMGAARD

Foto Jan P. Strijbos

MEERKOETEN, MET IN HET MIDDEN EEN WILDE EEND EN EEN KUIFEEND

rikenlied op een stormachtigen voorjaarsdag, maar nu klinkt het toch nog veel mooier, veel inniger, het boort ons diep in de ziel. Het is of geluidspareltjes van feeërieke schoonheid uit de wolken komen; en het schijnt ons toe, dat er geen einde aan komt. Overal zingen de leeuweriken. En als wij beter toekijken merken wij ook, dat er een drukke trek is van deze vogels, Noordoostwaarts. Hebben wij te veel op de meeuwen en spreuwen gelet en daarom niet eerder de trekkende voorjaarszangers waargenomen? Deze trek ontroert ons, want er zijn verscheidene vogels bij die heel zachtjes zingen en wij zien voorts, dat de zangers hier in het polderland door de trekkende soortgenooten worden afgeleid, zelfs wat onwennig een eindje meevliegen, of het zingen staken. Maar bij hen is de band met het geboorteland sterker dan de trekdrift: zij blijven. En de trekkers gaan verder, ook hen lokt de roepstem van het eigen heem, dat misschien in Friesland ligt, of in Zweden. Blij-neuriënd gaan zij verder . . .

⊗ Hoe zeer ik nu ook al genoten heb op dezen morgen: tevreden ben ik nog niet. Diep in mijn hart leeft de hoop de kieften terug te zien, de ranke groenglanzende gekuifde plevier van onze weiden. Elk oogenblik hoop ik het „kie-wiet!” te hooren, hoop ik ze te zien voortjagen langs de blanke wolken, in tuimelende haast. Zouden zij . . .

⊗ Wij gaan eerst nog eens langs de rietvelden van het kwelderland. Fijn-tjes tinkelt daar het liedje van een rietgors, pronkend met zijn helderwit boordje. In schokkende vlucht vliegen de graspiepers op, uit een sloot vlucht onder luid misbaar een paartje wilde eenden. Hoe prachtig glanst de kop van den woerd! Ze zullen nu wel spoedig eieren hebben na eenige weken van zwerven door het polderland. Ook op het IJsel-

meer zien wij verscheidene paren dobberen. Ook enkele sminten, en zelfs een paartje kuifeenden is er bij. Nergens zijn er aan den Westkant van het IJselmeer meer eenden dan hier, allemaal „stadsvogels”, van Artis, het Vondelpark en het Oosterpark. Evenals de meeuwen, zijn ook zij de stad ontvlucht, de roepstem der Natuur werd te machtig. Over een maand zullen wij hier niets dan woorden zien . . ., dan bebroeden de wijfjes de eieren. ⊗ Plotseling worden wij opgeschrikt door een luid geplas en gebruisch. Honderden zwarte koeten vliegen voor ons op, met hun vleugels tegen het water slaande. Het is een en al beroering in dezen hoek van het Meer. De eenden vliegen op, de meeuwen beginnen te krijschen, ook enkele blauwe reigers vliegen onder heesch geschreeuw op. Op veiligen afstand zetten de koeten zich weer neer. Hel wit schittert de voorhoofdslaap, vreemd afstekend tegen het zwarte kleed. Weldra zijn ze weer in volle actie, ze stoeien met elkaar, evenals de meeuwen, hoewel weer anders. Zij duiken meer, en achtervolgen elkaar. Hun roepen geeft blijk van een hevige emotie. Toch zijn er al vele gepaard; overal dobberen stelletjes van twee. ⊗ Daar vliegen bonte kraaien op; enkele meeuwen cirkelen er in een wijden kring om heen. Stellig ligt daar iets, dat van hun gading is. En jawel, 't is het cadaver van een aangespoeld dier. Niets blijft hier liggen aan de oevers van het Meer. Kraaien en meeuwen vinden alles en verslinden alles. Vooral die bonte zijn rakkers; dat zijn de gieren van het Noorden. Maar brutale gieren. Voor een zwerm van honderd meeuwen zijn ze niet bang. Spoedig gaan ze er weer van door, naar hun hooge rotsen in Scandi-

navië. Dan zijn de meeuwtjes weer van hun terroristen verlost. ⊗ Dan gaan wij huiswaarts. Nog geven wij de hoop niet op om de kieften te zien. Zij moeten komen, op dezen voorjaarsdag. Zoo is het elk jaar gebeurd, zoo zal het ook nu gebeuren. ⊗ En nauwelijks zijn we weer in het polderland of wij hooren ze! In een breede vlucht komen ze naderbij, hel wit lichten de ronde vleugels op. Plotseling remmen zij hun vaart. In wilde tuimelvlucht gaan zij naar beneden, naar de weiden, juichend over de behouden terugkomst. Onafgebroken houdt de stroom aan; honderden passeeren, zooals een paar uur geleden met de leeuweriken het geval was. In één dag hebben zij Holland veroverd. ⊗ Welkom, hartelijk welkom!

DE GELOOVIGEN

SEDERT den 21 Maart loopt het oude heertje al zonder jas en zonder hoed. Want toen is voor hem de lente begonnen. ⊗ Wat is ervan te bespeuren? De horizonten zijn zilverlicht, de hemel is van het koelste, zuiverste blauw. Uit het Noordwesten komen langzaam de hagelwolken aanzien, mauve-bruin, violet-grijs, maar met brutale, émaille-blanke randen tegen het stralende azuur. Telkens verduisteren zij de zon, en dan tikkelen hagelsteentjes over den

grond, uit de boomen en langs het colbertje van het kleine mannetje. ⊗ Uit een vijver steken een paar hardgroene lischknoppen omhoog, tusschen de oude, broze riestengels van het vorige jaar. Erzwemmen wat eenden, geelwit, effenbruin of met groen- en blauw-glanzende veeren. Ze kwaken maar wat in den killendag, en roeien traag achter elkander

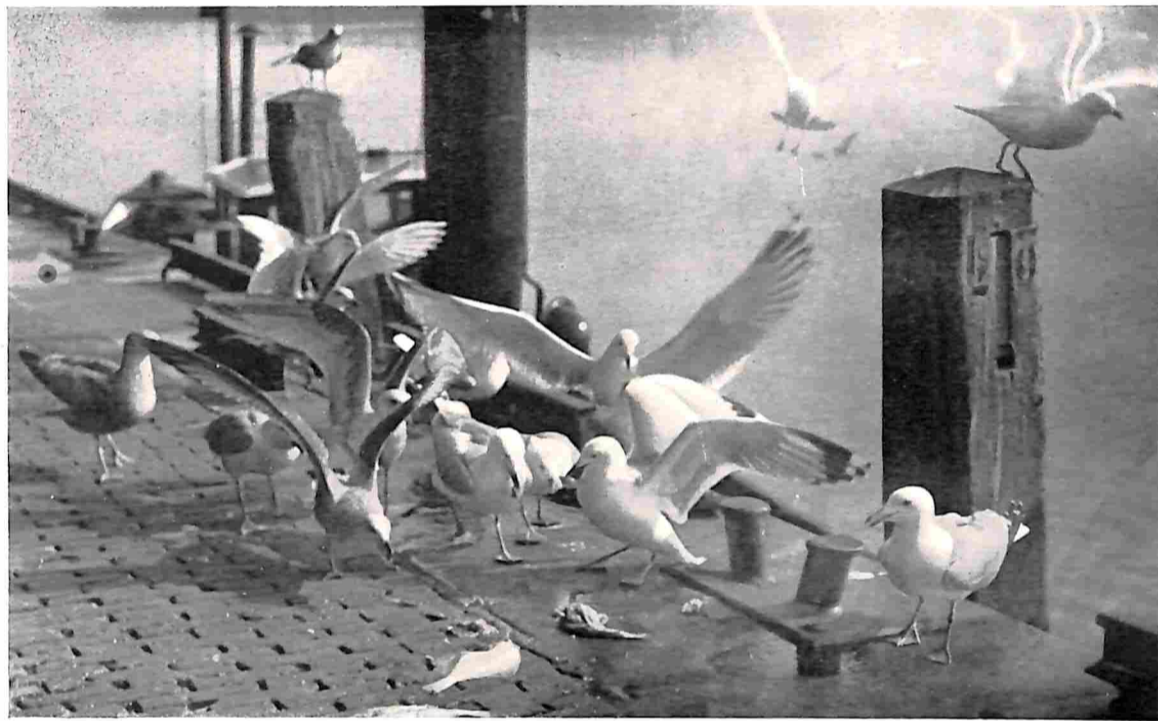

Foto Jan P. Strijbos

ZILVERMEEUWEN IN HET VOORJAARSZONNETJE

voort door de vlagen van wind en zilveren licht, die over het water stuiven. ⊗ Och, och, de winter is zoo onbarmhartig lang dit keer. Net als andere jaren trouwens. Maar het heertje gelooft nu al een paar weken, dat het voorjaar is gekomen. Wat doet een renteniertje nu in vredesnaam ook zonder zon, zonder een beetje schoonheid en mildheid van de natuur? ⊗ Een reusachtige beuk heft zijn gladden, bemosten stam uit een armelijklig begroeid grasveldje. Beuken zijn echte opvreeters. Grillig en kronkelend als gezwollen anders liggen zijn wortels half boven den grond, en zijn breede takken spreiden zich wijd en mild als zegenende handen uit over den vijver en de schrale aarde. ⊗ Het oude mannetje blijft staan. Ziet hij goed? Ja, waarlijk: loodrecht spietsen uit alle takken de groene knoppen omhoog. De heele boom zit er vol van, tot aan den top, tot aan den hemel . . . Zie je nu wel? mompelt hij tevreden. „de lente is al begonnen”. ⊗ Geweldig, haast toornend heft de beuk zijn duizenden en nog eens duizenden knoppen naar de winterachtige wolken; tartend tilt hij zijn komenden rijkdom in den schralen Noordwester. ⊗ Maar plotseling giert een windvlaag door zijn kruin. Het oude heertje heeft moeite, zich staande te houden. De hagel ruischt over de wereld; de witte steentjes dansen over den boom, en over het renteniertje. Maar wat is een hagelbuitje voor deze beide geloovigen? ⊗ „Het is toch lente” denkt de boom, en tilt spottend zijn kruin in het licht, dat van heel ver over de velden is komen aanwandelen. „Het is toch lente”, zegt het renteniertje. En hij knoopt zijn colbertje los, alsof het midden in de Hondsdagen was. Ws.